

NBS – Múzeum mincí a medailí v Kremnici,
OZ Diversitas Culturae, Banská Bystrica,
Východoslovenské múzeum v Košiciach,
Klub dejín farmácie

Vás pozývajú na

27. sympóziium z dejín farmácie,

ktoré sa uskutoční pri príležitosti
115. výročia úmrtia G. K. Zechentera-Laskomerského

„Zlatá Kremnica“ je jeden z historických prívlastkov starého slobodného banského mesta v strede Slovenska. Ako už prívlastok napovedá, preslávila sa najmä ťažbou zlata, ale skvostov v meste je viacero. Okrem zachovaného historického stredovekého mestského jadra tu od roku 1328 funguje mincovňa, ktorá patrí k najstarším nepretržite fungujúcim podnikom na svete.

II. OBEŽNÍK

RÁMCOVÝ PROGRAM

8:00 – 8:30 registrácia účastníkov

8:30 – 8:35 technické informácie

8:35 – 8:45 otvorenie sympózia

8:45 – 9:00 úvodná prednáška

9:00 I. BLOK PREDNÁŠOK

11:30 diskusia

12:00 – 13:00 prestávka

13:00 II. BLOK PREDNÁŠOK

16:00 diskusia

16:30 ukončenie 27. sympózia

VEDECKÝ PROGRAM

Úvodná prednáška

Mgr. Lucia Krchnáková, PhD. –

NBS – Múzeum mincí a medailí Kremnica

**Posledná majiteľka kremnickej lekárne
U Spasiteľa**

I. BLOK

Mgr. Eva Kopčová –

Štátny archív v Banskej Bystrici,

pracovisko Archív Kremnica

**Banský lekár Dr. Gustáv Kazimír
Zechenter – Laskomerský**

PhDr. Adelheid Mezeiová -

Ústav slovenskej literatúry SAV

**G. K. Zechenter Laskomerský -
humorista v bielom plášti**

PhDr. Daniel Harvan – Veronika Margótsyová –

Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica

Rodiny Aschner a Margótsy

**(v Kremnici a Banskej Štiavnici) nielen
z pohľadu ich aktivít v oblasti farmácie**

RNDr. Anton Bartunek, PhD. –

Klub dejín farmácie pri Východoslovenskom
múzeu, Košice

**Liekopisy, manuály a iné písomné
dokumenty z michalovskej lekárne
i neznámeho tzv. ZLS, či ZNLS**

PhDr. Elena Hegyi, PhD. –

Slovenský banský archív, Banská Štiavnica

**Liečba a farmaceutické prostriedky použité
proti cholere v Banskej Štiavnici v roku 1831**

Prof. PhDr. František Šimon, PhD. –

Mgr. Martin Zborovjan, PhD. –

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach,
Filozofická fakulta

**Andrej Herrmann (1693 - 1764) a jeho
pokyny v morovej epidémii**

Prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc. -

Katedra histórie FF UPJŠ Košice

Zdravotné a farmakologické aspekty

výmeny obyvateľstva medzi

Československom a Maďarskom (1946 - 1948)

II. BLOK

Doc. PhDr. Frederik Federmayer, PhD. -

Katedra archívnictva a muzeológie,

FiF UK, Bratislava

**Osobné pečate uhorských lekárnikov
z obdobia raného novoveku**

Mgr. Marta Švoliková -

Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Levice

Lekáreň v Kalnej nad Hronom

PhDr. Zuzana Kollárová, PhD. -

Štátny archív v Prešove,

pracovisko Archív Poprad

**Spišská Sobota ako zdravotnícke
a lekárnické centrum Podtatranskej
oblasti**

Mgr. Nikola Mihálová –

Tekovské múzeum v Leviciach

Medveczki - levickí lekárnici

PhDr. PaedDr. Uršula Ambrušová, PhD. –

Východoslovenské múzeum v Košiciach

Liečba zlatom

MVDr. Miloš Jesenský, PhD. –

Belianum, Vydavateľstvo Univerzity Mateja

Bela v Banskej Bystrici

**Rastlinné drogy v názvosloví
slovenských prameňov 16. – 18. storočia**

PhDr. RNDr. Richard R. Senček, PhD. –

OZ Diversitas Culturae

**Éra socialistickej propagandy
v historickom skúmaní fotografických
materiálov na príklade Biotiky,
n. p. Slovenská Ľupča.**

ZÁVER

ANOTÁCIE

Mgr. Lucia Krchnáková, PhD. – Posledná majiteľka kremnickej lekárnice U Spasiteľa

Poslednou majiteľkou a zároveň prvou ženou – lekárničkou – v histórii kremnickej lekárnice bola Margita Wünschendorferová, dcéra lekárniky Jána Gazdika. Absolventka pražskej univerzity, po niekoľkých rokoch praxe u svojho manžela lekárniky v Levoči sa vrátila do otcovej lekárnice v roku 1935. Hoci spočiatku bola oficiálne majiteľkou lekárnice U Spasiteľa jej matka, prakticky ju viedla Margita Wünschendorferová so svojim manželom Gejom až do roku 1950, keď bola v rámci novej politickej situácie znárodnená a prevzal ju národný podnik Medika. Manželia ju ešte aj niekoľko rokov po tomto období, do ich smrti, spravovali.

Mgr. Eva Kopčová - Banský lekár Dr. Gustáv Kazimír Zechenter – Laskomerský

Cieľom prezentácie bude priblížiť život významného a všestranne zameraného kremnického banského lekára, pretože bol nie len lekárom, geológom, či spisovateľom, ale aj zakladateľom firmy Dr. Zechenter és Teschler-féle, ktorú viedol so svojim zatkom Jurajom Teschlerom. Firma sa zaoberala výrobou tepelnoizolačných materiálov z horniny nazývanej kremelina. Boli úspešní aj na priemyselných výstavách a tak svoje výrobky vyvážali aj do zahraničia. Kremelina má dodnes všestranne využitie, či ide o priemysel, či záhradníctvo. Využívaná je dokonca aj v potravinárstve, a medicíne. Má svoje zdravotné benefity na ľudský organizmus ako zvonku tak aj zvnútra.

PhDr. Adelheid Mezeiová - G. K. Zechenter Laskomerský - humorista v bielom plášti

Príspevok sa zaoberá vplyvom povolania G. K. Zechentera Laskomerského na jeho beletristickú tvorbu. Okrem odborných článkov a popularizácie poznatkov z oblasti medicíny sa téma liečenia a samotnej profesie lekára u neho objavuje aj v žánri besednice či humoresky. Laskomerský sa považuje za zakladateľa týchto žánrov v slovenskej literatúre. Ich osobitosť mu umožnila poskytnúť realistický obraz o úrovni medicíny na Slovensku a prostredníctvom prvkov humoru vysloviť kritiku na niektoré negatívne javy, s ktorými sa stretol. Zobrazením tematiky sa zaradil k tým autorom, ktorí dokázali skĺbiť umeleckú tvorbu so svojím povolaním.

PhDr. Daniel Harvan – Veronika Margótsyová – Rodiny Aschner a Margótsy (v Kremnici a Banskej Štiavnici) nielen z pohľadu ich aktivít v oblasti farmácie

Príspevok nadväzuje na práce o banskoštiavnických lekárnach a lekárnikoch prezentované v ostatných rokoch na konferenciách z dejín farmácie, resp. publikované v odbornom časopise Slovenský lekárnik a v Zborníku Slovenského banského múzea. Doplnia informácie o banskoštiavnickom lekárnikovi Jánovi Margótsym (1840 - 1903) publikované v roku 2023 o údaje o jednotlivých členoch rodiny Margótsy a rodiny Aschner – predovšetkým jej kremnickej vetvy. Príspe-

voň čerpá z rodinných kroník – memoárov, najmä z kroniky Ladislava Margótsyho (15. 2. 1878 – 6. 2. 1957) – syna Jána Margótsyho. Svojím charakterom spomenuté pramene poskytujú okrem biografických údajov k jednotlivým členom rodiny aj mimoriadne zaujímavé a cenné pasáže opisujúce spoločenský, rodinný, či študentský život v Banskej Štiavnici a Kremnici na konci 19. a začiatku 20. storočia.

RNDr. Anton Bartunek, PhD. - Liekopisy, manuály a iné písomné dokumenty z michalovskej lekárnice i neznámeho tzv. ZLS, či ZNLS

V ostatnom čase som získal po neb. PhMr. Bugalovi z Michaloviec písomnú pozostalosť tamojšej lekárnice, kde bol menovaný vedúcim lekárnikom a potom majiteľom. V tomto súbore sa nachádzajú okrem čs. a slovenských liekopisov aj liekopis ZSSR z roku 1953, publikácia z roku 1949 Úvod do prípravy léku a galenik (Rektořík a Bílek), tri kusy Farmaceutických prehľadov (1973, 1983 - 1984 a 1987-1988) a príručku z roku 1953 Léky, jejich formy a výklad přípravy (Rektořík). Určite najcennejším artefaktom je však rukopisný manuál miestneho lekárnika PhMr. Dezidera Göröga z obdobia I. ČSR, ktorý neskôr emigroval do Austrálie. V manuáli je vložená aj fotokópia jeho magisterského diplomu z roku 1929 z LF Nemeckej univerzity v Prahe. V tejto rukopisnej knihe sa nachádzajú aj viaceré súveké reklamy na lieky i dva unikátne obaly na magistraliter prípravky z lekárnice Salvator v Prešove. Rozhodne prekvapujúce sú kompletne administratívne materiály a členské prihlášky do porevolučného spolku Zväz lekárnikov Slovenska (potom premenovaný na Združenie nezávislých lekárnikov Slovenska), ktorý od svojho vzniku nezmyselne atakoval a napádal vznik a činnosť Slovenskej lekárskej komory. Jeho členmi boli hlavne lekárnici z Bratislavy, jej okolia, príp. lekárnici, angažovaní počas éry komunizmu.

PhDr. Elena Hegyi, PhD. – Liečba a farmaceutické prostriedky použité proti cholere v Banskej Štiavnici v roku 1831

Cholerová epidémia v 30. rokoch 19. storočia, ktorá zasiahla celé Uhorsko, neobišla ani Banskú Štiavnicu. Príspevok podáva pohľad na priebeh cholerovej epidémie v banskoštiavnickom regióne na príklade archívnych dokumentov z fondu Hlavného komorskogrofskeho úradu v Banskej Štiavnici. Opisuje liečebné postupy, prostriedky použité dobové lieky proti cholere, ale aj proticholerové opatrenia, výstavbu kontumačných zariadení, starostlivosť o nakazených pacientov, spôsob pochovávaní obetí náказы a ďalšie. Spomedzi primárnych prameňov majú najväčšiu výpovednú hodnotu najmä cholerové obežníky, inštrukcie zavádzané v Uhorsku s cieľom zabrániť vpádu a šíreniu epidémie v krajine a minimalizovať jej dopad na obyvateľstvo. Reálny obraz o priebehu cholery v banskoštiavnickej oblasti dotvárajú spomienky miestneho baníka Ignáca Opluštila (1772 - 1861), ktorý podrobne opísal ako miestne obyvateľstvo bojovalo s touto chorobou.

Prof. PhDr. František Šimon, PhD. – Mgr. Martin Zborovjan, PhD. – Andrej Herrmann (1693 – 1764) a jeho pokyny v morovej epidémii

Andrej Herrmann sa v roku 1739 stal stoličným lekárom Mošonskej stolice a hneď navrhol protiepidemické opatrenia, ktoré sa nachádzajú v dokumente uchovávanom v Župnom archíve v Györi. Na začiatku sa spomínajú dve príčiny moru, aer praeternaturalis, mimoprirodzený vzduch a contagium, nákazlivá látka. Ďalej sa v ôsmich bodoch uvádzajú konkrétne opatrenia. Na každom mieste mal byť jeden „chirurg“, má mať pomocníka z radov obyvateľstva, kňazi majú týždenne hlásiť podžupanovi, koľko ľudí zomiera. Nakazení majú byť separovaní od zdravého obyvateľstva, zomrelí sa majú byť pochovávaní na odláhľom mieste, s hlbokým hrobom a nie skôr ako po 24 alebo 36 hodinách. Herrmannove návrhy obsahujú obvyklé opatrenia tej doby, sledovanie výskytu choroby, karantény a starosť o osoby nachádzajúce sa v nej, spôsob pochovávaní mŕtvych. Nespomínajú sa v nich žiadne konkrétne lieky, inštrukcie boli určené úradom, nie jednotlivcom.

Prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc. - Zdravotné a farmakologické aspekty výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom (1946 - 1948)

Výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom sa realizovala na základe medzištátnej dohody z 27. februára 1946 v rokoch 1946-1948. Štúdia sa bude zaoberať problematikou zabezpečenia nevyhnutnej zdravotnej starostlivosti pri výmene a presídlení Slovákov z Maďarska a Maďarov zo Slovenska, vrátane činnosti lekárov a lekárníkov. Autor bude analyzovať predovšetkým zdravotné a farmakologické súvislosti výmeny obyvateľstva, vrátane ich personálneho zabezpečenia lekármi a lekárníkmi. Osobitne bude venovať pozornosť činnosti Zdravotného odboru Československej presídľovacej komisie v Budapešti. Zdravotný odbor okrem nevyhnutnej zdravotnej starostlivosti o presídlencov, poskytovania liekov a zabezpečovania starostlivosti priamo pri presídľovaní obyvateľstva, zisťoval aj zdravotný stav Slovákov v Maďarsku. Okrajovo sa dotkne aj presídľovania lekárov a lekárníkov Slovákov z Maďarska a Maďarov zo Slovenska. Súčasťou starostlivosti, ale aj konfrontácie medzi Československom a Maďarskom pri presídľovaní bola aj problematika starých a chorých, ktorej bude v štúdiu venovaná primeraná pozornosť.

Doc. PhDr. Frederik Federmayer, PhD. - Katedra archívnictva a muzeológie, FiF UK, Bratislava - Osobné pečate uhorských lekárníkov z obdobia raného novoveku

Meštianska heraldika na Slovensku zaznamenala v ostatných dvoch desaťročiach výrazný vedecký progres. Jej súčasťou je aj výskum heraldickej symboliky a pečatných znamení jednotlivých meštianskych povolání a remesiel. Táto bola v minulosti výrazne ovplyvnená nielen cechovou symbolikou, ale aj rodovou heraldikou. Lekárnické povolanie však zatiaľ z pohľadu heraldiky nebolo skúmané. Keďže v našom prostredí je primárnym pramenným zdrojom takto zameraného

výskumu sfragistický materiál, autor prednášky predstaví nálezy pečatí lekárníkov z rôznych historických uhorských miest so zameraním na územie dnešného Slovenska. Predstaví tiež erby lekárníkov povýšených do šľachtického stavu.

Mgr. Marta Švoliková, - Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Levice - Lekáreň v Kalnej nad Hronom

Lekáreň v Kalnej si v tomto roku pripomína storočnicu od začiatku fungovania. Táto lekáreň patrila k malým vidieckym lekárniam, slúžila miestnym obyvateľom a tiež obyvateľom okolitých obcí. Jej prvým majiteľom bol PhMr. Štefan Patay (1866 - 1941), ktorý dostal povolenie v roku 1902, lekáreň začala fungovať začiatkom roku 1903. V období do konca druhej svetovej vojny lekáreň vlastnili Patayovci, najstarší syn Štefana Pataya Ondrej (1904 - 1983) bol tiež lekárnikom. Lekáreň v júni 1919 utrpela veľkú finančnú ujmu po vpáde maďarských bolševických vojsk. Ďalšou veľkou ranou pre lekáreň v Kalnej boli vojnové operácie na jar roku 1945, keď budovu lekárne úplne zničilo bombardovanie.

V povojnovom období lekáreň fungovala v nevhodných priestoroch, preto ju v roku 1963 zatvorili. Dočasne tu bola len výtlačňa liekov pri ambulancii všeobecného lekára. V súčasnosti je v Kalnej, ktorá patrí k väčším sídlam v rámci okresu Levice, lekáreň s názvom Hedera.

PhDr. Zuzana Kollárová, PhD. - Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad - Spišská Sobota ako zdravotnícke a lekárnické centrum Podtatranskej oblasti

Najstaršia písomná zmienka o Spišskej Sobote pochádza z roku 1256. Vznikla spojením nemeckej a slovenskej osady. V roku 1271 jej boli udelené spolu s viacerými spišskými mestami mestské privilégia. Postupne sa vyvíjala ako remeselné mesto s väčšou koncentráciou obyvateľov. V rokoch 1412 - 1772 patrila Spišská Sobota medzi mestá, ktoré boli zálohované Poľsku. Najstaršie záznamy o konkrétnej zdravotníckej starostlivosti v Spišskej Sobote pochádzajú z 18. st. Po ukončení zálohu o rok neskôr (1773) v zálohovaných 13 spišských mestách pôsobili len 4 lekárnici, z toho v Spišskej Sobote 2. V roku 1790 sa tu nachádzala lekáreň U Zlatej Koruny. V roku 1894 lekárník Ján Gréb preniesol lekáreň zo Spišskej Soboty do Popradu. Po protestoch obyvateľov 29. marca 1894 vznikla v Spišskej Sobote nová lekáreň U anjela strážcu majiteľa Jozefa Genersicha zo starého spišského lekárnického rodu. V medzivojnovom období pôsobil ako lekárník Štefan Belluš maďarskej národnosti odvlečený vo februári 1945 do Ruska. Tento sa po návrate okolo roku 1947 odsťahoval do Bratislavy. V roku 1997 vznikla lekáreň Čierny orol. Záznamy o špitáli v Spišskej Sobote pochádzajú rovnako z konca 18. storočia, no až na prelome 19. a 20. st. stala Spišská Sobota centrom zdravotníckej starostlivosti Podtatranskej oblasti. zásluhou Dr. Augustína Szásza, ktorý v roku 1901 vybudoval provizórnu nemocnicu, v roku 1911 nemocnicu Tatra, ktorá bola v prevádzke do roku 1974. Spišská Sobota stratila na svojom význame hlavne po zlúčení s mestom Poprad k 1. januáru 1946.

Mgr. Nikola Mihálová – Tekovské múzeum v Leviciach - Medveczki - levickí lekárnici

Tekovské múzeum v Leviciach ako jedno z mála múzeí na Slovensku dokumentuje históriu lekárnictva. Základina pre vznik lekárskej zbierky bola položená pred viac ako 50. rokmi. V roku 2023 si múzeum pripomína 200. výročie založenia levickej lekárne Zlatá koruna. Nábytok z tejto lekárne tvorí jadro stálej expozície múzea. Po tri generácie bola majetkom rodiny Medveczky. Príspevok sa venuje rodinnej histórii so zreteľom na lekárnikov a miesta ich pôsobenia. Príslušníci tejto rodiny sa natrvalo etablovali do hospodárskeho i spoločenského života Levíc. Historický výskum v kontexte múzejných zbierok prináša nové poznatky nielen na poli regionálnej histórie, ale i dejín farmácie.

PhDr. PaedDr. Uršula Ambrušová, PhD. – Liečba zlatom

Príspevok približuje niektoré liečivá z minulosti, ktorých hlavnou či vedľajšou zložkou bolo zlato. V minulosti sa verilo, že drahé kovy majú mimoriadne liečivé vlastnosti a zlepšujú zdravie, alebo dokonca predlžujú život človeka. Známe bolo aj tzv. pitné zlato Aurum Potabile. V príspevku sa nachádzajú zmienky na recepty, prípravu a užívanie liečiv s obsahom zlata. Podľa zachovaných písomných zmienok viera v liečbu zlatom pretrvala až do 19. storočia.

MVDr. Miloš Jesenský, PhD. – Rastlinné drogy v názvosloví slovenských prameňov 16. – 18. storočia.

Slovacikálne rukopisy i tlačené diela z obdobia 16. až 18. storočia poskytujú bohatý pramenný materiál

svedčiaci o rozmanitom, originálnom a systematickom názvosloví liečivých rastlín, ako aj z nich pripravovaných preparátov používaných v dobovej farmácii. Porovnanie tejto taxanómie zahŕňajúce nielen pomenovania v tradičnej ľudovej medicíne, ale aj v dobových liekopisoch privádza k záveru o vysokej úrovni klasifikácie a nomenklatúry rastlinných drog na Slovensku predovšetkým v barokovej farmácii. Pokúsme sa to doložiť nasledujúcimi príkladmi vybranými z vybraných jazykových pamiatok a konfrontovanej s modernými poznatkami o farmakologickom účinku liečivých rastlín používaných k výrobe liečivých prostriedkov alebo priamo k fytoterapii na území dnešného Slovenska za uplynulé stáročia.

PhDr. RNDr. Richard R. Senček, PhD. – OZ Diversitas Culturae – Éra socialistickej propagandy v historickom skúmaní fotografických materiálov na príklade Biotiky, n. p. Slovenská Lúпча

Autor sa vo svojom príspevku zaoberá využitím dobových socialistických fotografií pri štúdiu histórie. Problémom, ktorým sa autor zaoberá je skutočnosť vierohodnosti fotografického materiálu, ktorý často vznikal účelovo. Kládie si otázku, či je možné využiť takýto materiál vo výskume a ak áno ako a aké sú riziká. Predmetom jeho výskumu je najmä zachovaný bohatý fotografický materiál, ktorý sa týka Biotiky, n. p. Slovenská Lúпча.